

— Sonda do repertoáru jedné romské letniční hudební skupiny

1. Hudba v prostředí letniční církve

Hudba hraje podstatnou úlohu ve všech náboženstvích. Jde o tak známý jev, že se už nad ním málokdo pozastavuje nebo pátrá po jeho vysvětlení. (A bude pravděpodobně nutné úplně změnit naše chápání jak hudby, tak náboženství či „spirituálna“, abychom se mohli alespoň vydat po správné cestě za odpovědí, proč tomu tak je.)

To platí i v křesťanských církvích a společenstvích, ovšem jejich přístupy k hudbě i hudba sama se často velmi liší. O staré Jednotě bratrské se říká, že se „prozpívala do své zbožnosti“. Tomu rozumím tak, že si její členové prostřednictvím písní – a zejména jejich textů – osvojili základní teologické pravdy, z nichž vycházela víra církve. Písňové texty bratrských písní jsou často poměrně obsáhlé – je to vlastně velmi precizně formulovaná „zpívaná teologie“. Jejich hlavním smyslem tedy bylo vstřípnut do racionální složky zpívajících základní věroučné pravdy (čímž nijak nechci snižovat emocionální význam hudební složky nebo vlastního aktu zpěvu).

V letničním společenství je úloha hudby výrazně odlišná. Už samotná terminologie, spojená s hudbou, je příznačná: písně se tu nazývají „chvály“. Jejich primárním účelem není poučit, vzdělat zpívající, nýbrž oslavovat, chválit Boha, a současně umožnit účastníkům vyjádřit svůj duchovní resp. emocionální stav. Kristýna o písních říká: *V první řadě ty písně patří Pánu, ale my těmi písněmi připravujeme shromáždění, aby – když lidi přijdou – cítili tu Boží přítomnost už zde. Takže vlastně uvolňujeme tu Boží moc na místě, kde se káže.*¹

Výrazně odlišný koncept písní, tedy jiný účel, jim pochopitelně také vtiskává jinou podobu. Především: zatímco „naučné“ písně (jsem si vědoma schematičnosti takového označení, přijmeme jej jen jako pracovní a značně zjednodušující) se mohou zpívat prakticky v kterékoli části bohoslužby či náboženského shromáždění, a třeba jen jedna sloka, jejíž hutný text pak ve zpěvácích doznívá a usazuje se, letniční „chvály“ se naprosto převážně zpívají ve vět-

1 Rozhovor, Slaný 27.4.2004

ších plochách – řádově půlhodinových.² Smyslem této plochy je vytvořit „atmosféru uctívání“. Ondra popisuje zkoušku hudební skupiny, která předchází vlastnímu shromáždění a plynule do něj přechází: *Přišli jsme, přivítali jsme Pána, prosili jsme ho, aby nám dal moudrost vedení, aby nám dal do srdce písničky, jaký máme zpívat, žádali jsme ho o milost, aby nám dal pomazání – a Pán nám to dal.*³



| Kristýna a Ondra | foto Zuzana Jurková |

Hlavními aktéry ve vytváření této atmosféry jsou členové hudební skupiny, nazývané nejčastěji **chválící skupina**.⁴ Její obsazení může být různé, ale zpravidla obsahuje jednu nebo víc kytar a keyboard, často také bicí nástroje, tedy běžné obsazení skupin populární hudby. Hlavní je ovšem zpěv. Zpívá se na mikrofon, všechny nástroje jsou amplifikované, tedy zesílené.

2. Skupina Farbárovců

„Chválící skupina“ Farbárovců⁵ je hudební skupina, která hraje při shromážděních letničně-charismatického společenství „Světlo života“ ve Slaném (a výjimečně i při jiných akcích téhož společenství). Jeho členové jsou – až na jednu výjimku – současně členy jedné rodiny: zpěvačky Kristýna a Marcela jsou sestry, na kytary hraje další bratr Petr a Kristýnin manžel Vojta, druhý – nejmladší – bratr Martin hraje na keyboard. Jediným pokrevně nespřízněným členem skupiny je zpěvák Ondra Pokuta.

Na dotazy na hudební zázemí sourozenci shodně odpovídají, že tatínek, jehož rodiče údajně přišli z Chorvatska, na nic nehraje ani neumí příliš zpívat, zato ale skládá texty k ně-

2 Ovšemže se lze setkat i se zpěvem jedné pětiminutové chvály, ale není to běžná praxe.

3 Rozhovor, Slaný 27.4.2004.

4 Termín „chválící skupina“ je v letničním prostředí užívaný poměrně běžně. Jeho význam je vyložen v dalším textu.

5 Skupina tak sama sebe veřejně nenazývá, ale CD, které z jejich nahrávek sestavil Bohumil Šebek, je tak – celkem nepřekvapivě – označeno.



|| Kristýna a Ondra | foto Zuzana Jurková |

kterým písničkám. Z matčiny strany jsou někteří mužští příbuzní hudebníci. Velmi zajímavé je, že nikdo z dětí, tedy členů hudební skupiny, hudbu (s výjimkou občasného zpěvu) nikdy neprovozoval – až do chvíle, kdy to bylo potřeba v církvi.

3. Repertoár

Jak vzniká repertoár „chválnic skupiny“?

Jediným psaným materiálem, z něž lze usuzovat na repertoár Farbárovců, je Kristýnin „zpěvník“: tlustý sešit s asi sto padesáti texty. U většiny z nich jsou tři interpretační údaje: dva pro keyboard: tempo a číslo „stylu“⁶, třetí se týká výchozí tóniny. Na otázku, kde berou písničky, Kristýna odpovídá: *Dost si jich skládáme sami a máme různý kazety – i z jiných církví,*

*takže je to všechno takový míchaný, ale máme už i dost svých vlastních písniček.*⁷

Z vlastní zkušenosti vím, že frekvence různých písní je velmi proměnlivá v čase a také se liší od písně k písni. Některé jsou na repertoáru jen pár týdnů nebo měsíc, a to při každém shromáždění, jiné rok (obvykle se ale nehrají tak často), jsou i písně, k nimž se skupina vrací i po letech.

Repertoár Farbárovců je v podstatě velmi heterogenní: heterogenní původem (některé písně patří k „evergreenům“ letničních shromáždění po celých Čechách, jiné – autorské – naopak jinde neuslyšíte), heterogenní hudebním stylem, heterogenní textem. Přesto je sjednocen funkcí. Musí mít tedy jakéhosi společného jmenovatele, který onu funkci umožňuje.

⁶ Tento údaj generuje na keyboardu jednak rytmický doprovod, jednak také barevnou kombinaci zvuku.

⁷ Rozhovor, Slaný 27.4.2004.

Texty: obsah, forma, jazyk

1. Vzhledem k označení a chápání písní není nijak překvapivé, že se texty nejčastěji přímo obracejí k Bohu a mají velmi emocionální charakter:

*//: Rád Tě mám, ó Pane, velmi rád Tě mám,
svou lásku k Tobě vyznávám, jsi mi nejdražší.://*

*Před Tebou stojím, srdce mám plné trápení, chci Ti říct,
že Tě mám ráda, po Tobě toužím, Ty jsi život můj, moje spasení.*

nebo

*//: Ty jsi můj Bůh, Tys mě uzdravil,
Ty jsi můj Bůh, můj lékař.*

*Ty slovem svým jsi nemoci mé sňal,
Ty jsi můj Bůh, můj lékař.://*

2. I pokud se text neobrací přímo na Boha, je obvykle vyjádřením vztahu k němu a obsahuje stejnou míru emocionality:

*//: Bůh mě spasil svou milostí, otevřel mi své království,
na mé hříchy zapomněl a cestu svou mi otevřel.://*

*Bože, jsi láska má, jsi věčná spása má,
jsi štítem mým, jsi mou spravedlností,
jsi cesta má, na které Tě nalézám
můj duch jásá, má duše Tě velebí.*

3. Emocionalita je ostatně základním znakem i těch (vcelku nemnoha) textů, které se blíží výše zmíněné zpívané teologii:

*Milujeme, ač nevidíme, věříme v něj a jásáme,
nevýslovnou radostí plné slávy docházíme cíle víry své.
Zlatem a stříbrem On nezaplatil, pomíjivým nás nekoupil,
povolal nás do světla svého, skrze něj máme přístup do bran nebeských.*

*Jsme koupeni krví beránka
na místě zvaném Golgota
otroky hříchu nemusíme déle být.
Na kříži svůj život dokonal,
třetího dne však z mrtvých vstal,
otroky hříchu nemusíme déle být.*

Z formálního hlediska jsou texty až na řídké výjimky tvořeny dvěma segmenty (a,b), které se střídají a opakují. Segment může být prostým dvojverším (druhá ukázka z první skupiny), opakovaným dvojverším (první ukázka z první skupiny), nebo složitější formou s případným opakováním některého verše (poslední ukázka). Segmenty se buď střídají pravidelně – ababa.., nebo podle jiného schématu, např. aabbaabb.., nebo nepravidelně (viz Provedení).

Kristýna, Marcela, Vojta, Petr, Ondra i Martin spolu mluví česky. Doma prý mluvili rodiče romsky, ale od dětí chtěli češtinu. Není tedy nijak překvapivé, že jazykově naprosto převažují písně s českými texty – jak přejaté, tak vlastní. Všichni ovšem romsky rozumějí a nedělá jim potíže v romštině zpívat. Znaří a hrají i několik písní s romským resp. romsko-slovenským⁸ textem; jednu z nich dokonce označují jako vlastní:

*O Jesus tuke lačhes phenel:
Tu sal tu miro čhavoro.
Ko kamel, kijo Del šaj avel,
Ov tut kija peste vičinel.
Ko kamel, sascarla tiro jilo
Ko kamel te sascarel tiro jilo.*

*Kaj o Del sascarel tut (j)akanak
Amaro Del tut sascarel tut (j)akanak
Bo jov mułas bijal tute kaj te pačav
amaro Del tut sascarel tut akanak.*

⁸ Píseň *Tu sal miro Del* patří k poměrně rozšířeným písním romských letničních společenství. Její textová i notová transkripce je uvedena v článku „Romské letniční hnutí v Čechách a na Moravě: letmý dotyk tématu“, *Romano džaniben*, říj 2004, s. 65.

Hudba

J = 76

④ *Ducha trohy, zastop na nás,* *Ducha trohy, zastop*
nauzi nás, neboť náleží Ti' naše trohy přemě - ké.

⑤ *Zdejší přiblí - ží* *však natěhuje Ti' - se,* *ké*
aťha jako volá nás, *jak si můžeme - ké.*

① On je sakristan' i zivot, naš telo, on je sakristan' i zivot, naš
kralj, on je crkva, on je Prorok, ^{svjedoč} tko nam govori, budi živ.

② Paze, paze, paze! moras', paze, paze! moras', naš
trokar, naša svetla ^{naš} svetla, naša svetla ^{naš} svetla.

$\text{♩} = 132$

①

0 Jamar tuta lachas pla-mel: tu mel tu miro
 chavo - ro ko kamel ki jo Del faj a-mel or tal
 ki-fo peske vrist - mel? ko kamel sasavla ti-ro pila
 ko kamel ke sasavla tat akavak
 kay'o Del sasavla tat (i) akavak amaro Del tat sasavla
 rel tat akavak Bo / or malde bi-pal tat kay'ke
 pašar amaro Del tat sasavla rel tat a-ka-ak.

Tři uvedené transkripce (a v předminulém čísle *Romano džaniben* obsažená další – písně *Tu sal miro Del*) umožňují několik závěrů, týkajících se hudební složky:

1. hlavním společným znakem je **formální dvojdílnost**, která odpovídá dvojdílnosti textové;
2. charakter **melodie** písní je velmi různorodý: od vysloveně tanečně-instrumentální melodie (*Jo Devloro kamel* s přehlednou periodickou formou přes formálně složitější, stále však na výrazné hudební myšlence založené část A písně *O Jesus* až po melodii vysloveně deklamačního charakteru v písní *On je vzkříšení i život* a epikleze *Duchu Svatý*. Tato hudební **heterogenita** je pravděpodobně důsledkem různého původu písní – a ostatně není v romském hudebním repertoáru ničím novým.⁹ Zajímavým melodickým prvkem jsou poměrně často užívané sestupné nebo vzestupné sekvence – opakování melodické-

⁹ Viz můj článek „Co víme a nevíme o hudbě ‘našich’ Romů“, *Romano džaniben*, říjen 2003, s. 95–115.

ho motivu ve vyšší nebo nižší poloze (v obou částech *O Jesus*, v obou částech *On je vzkr-
říšení i život* i v části *(J)o Devloro kamel*): užití sekvencí je totiž poměrně časté také
v tradičních pomalých písních *čorikane gila*.

3. **Ambitus** (melodický rozsah) i **tempo** písní jsou podobně **různorodé**.
4. Některé písně (*J)o Devloro kamel*) jsou harmonicky bohaté, jiné zůstávají v jedné tónině
(*Duchu Svatý*), v dalších je jen jedno nebo několik málo harmonických vybočení (*O Jesus*).

Provedení¹⁰

Velmi specifickým znakem hudby letničních společenství je způsob provedení, tak odlišný od
zpěvu v tradičních církvích: zatímco „naučné“ písně sloku po sloce rozvíjejí myšlenku(y),
a nelze tedy přehodit pořadí slov či nějakou sloku vynechat, v letničních „chválách“ obsahuje
sloka – **segment** nejčastěji statický **popis emoce**. S emočními (textovými i hudebními) seg-
menty lze nakládat podle situace: opakovat, střídat, vyzývat ke spoluúčasti ostatní členy shro-
máždění, mírně obměňovat. To vše – spolu s ukončením nebo navázáním další písně – obvy-
kle řídí jeden člen skupiny, v případě Farbárovců nejčastěji Kristýna. Podoba – a především
délka – jedné a téže písně **se může** provedení od provedení podstatně **lišit**: kupříkladu píseň
O Jesus, kterou mám k dispozici ve čtyřech nahrávkách, obsahuje v nejkratší verzi tři segmen-
ty (abb)¹¹, v nejdelší devět segmentů (abbabbbb).¹²

Jak spolu vše souvisí?

Při bližším pohledu do repertoáru Farbárovců jsme vtaženi do klasického etnomuzikologic-
kého trojúhelníku: vnitřní smysl, tedy důvod provozování hudby, nutně vtiskuje podobu hu-
debnímu jevu – v daném případě písni – a podoba, potažmo i onen smysl, určuje způsob pro-
vedení.

Hlavním smyslem písní – „chvál“ – v letničním prostředí je vyjádření a zároveň vy-
tváření duchovní/emocionální atmosféry shromáždění. Proto jsou texty především „emo-
cionálními jednotkami“, nikoli jednotkami epickými (mimochodem i zde je podobnost
s tradičními romskými *čorikane gila*). Rozmanitostí možných emocí odpovídá velmi hete-
rogenní charakter hudební, především melodické složky písní (který souvisí s jejich půvo-
dem).

10 V oblasti interpretace by bylo na místě věnovat se jednak způsobu provedení, tj. uplatnění jednotlivých
zpěváků a nástrojů – včetně stability resp. variability jejich projevu, jednak způsobu, jakým skupina nakládá
s materiálem. V tomto článku se omezím pouze na druhou oblast.

11 MD nahrávka č.9, pořízená v Slaném 27.4.2004.

12 CD č.1.

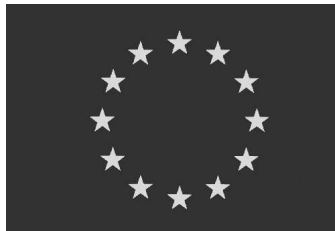
Základní podmínkou pro možnost vyjádřit osobní emocionalitu resp. spiritualitu je alespoň minimální prostor pro vlastní rozhodování interpreta. Tento prostor poskytuje dvoj-
dílný půdorys písní: obsahuje jednak alespoň základní míru kontrastu, a zároveň umožňuje
interpretům rozhodnout, který ze segmentů kolikrát opakovat, kdy jej vystřídat druhým seg-
mentem a kdy skončit.

Pokud máme představu, že by hudba měla být „jazykem srdce“, jak to po ní požadova-
li romantičtí skladatelé 19. století, i že je nositelkou transcendentních aspirací, splňuje hudba,
kterou hrají Farbárovci, tyto požadavky vrchovatě – a dokonce tím nejjednodušším a nejsro-
zumitelnějším způsobem.

Jekh duj čumidav tro muj	duj trin gulo hin	trin štar av manca andre bar
štar pandž šov manca tut ma thov	efta ochto eňa cinav tuke čeňa	deš mandar beš
	dešujekh čumide man mek	

*Jedna z variant říkanky, kterou skládali a krátili si tak dlouhou chvílí pan Šaňi Dzurko
se čtrnáctiletou dcerou Jarmilou a šestiletým synkem Péťou při cestě autem na Slovensko (1977)*





Romano džaniben - ňilaj 2005
Sborník romistických studií

Vydává Společnost přátel časopisu Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkci zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Biskupcova 78, 130 00 Praha 3
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.